

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор університету

Богдан БУЯК

27. 04. 2023 р.

**ДОДАТКОВА ПРОГРАМА
ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ ДО АСПРАНТУРИ
ПРИ ВСТУПІ НА НАВЧАННЯ**

**для здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 013 Початкова освіта**

Програма складена відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України, Закону України «Про вищу освіту» від 6 вересня 2014 року, постанови КМ України «Про затвердження порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. № 261 та Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2023 році» від 15. 03. 2023 року № 276 (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/vstupna-kampaniya-2023/umovi-prijomu-dlya-zdobuttya-vishoyi-osviti-2023-roku>), «Правил прийому до аспірантури та докторантури Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка на 2023 рік» (<https://tnpu.edu.ua/naukova-robota/pravila-vstupu-do-asp-ranturi.php>).

Додаткова програма з дисципліни «Педагогіка початкової освіти» призначена для вступу абітурієнтів, що не отримали базову вищу педагогічну освіту зі спеціальності 013 Початкова освіта.

Оцінювання додаткового вступного випробування здійснюється таким чином: «зараховано» або «не зараховано». У тому випадку, коли за додаткове вступне випробування вступник отримав оцінку «не зараховано», він не допускається до вступного іспиту зі спеціальності і позбавляється права брати участь у конкурсі.

Додаткова програма обговорена і затверджена на засіданні кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти (протокол № 7 від 19 квітня 2023 р.).

Загальна характеристика додаткової програми вступного іспиту.

Програма вступного випробування включає:

1. Пояснювальну записку.
2. Критерії оцінювання знань вступника.
3. Зміст програми та перелік питань.
4. Список рекомендованої літератури для самостійної підготовки до вступного іспиту.

1. Пояснювальна записка

Метою вивчення програми є формування знань про основні концепції, парадигми, принципи, методики, технології початкової освіти і на їх основі формування здатності до створення освітньо-розвивального полісуб'єктного здоров'язбережувального середовища, реалізації змісту, форм, методів та технологій освітнього процесу школи першого ступеня відповідно до Державного стандарту початкової освіти.

Під час вивчення дисципліни значна увага приділяється оволодінню категоріально-понятійним апаратом та термінологією, необхідними для глибокого розуміння теоретико-методичних засад розвитку початкової освіти; аналізу нормативної бази функціонування початкових шкіл.

Під час підготовки до екзамену вступник повинен:

знати: основні принципи, парадигми, концепції, історико-педагогічні аспекти загальної середньої та початкової освіти; її методологічну основу;

вимоги до змісту початкової освіти відповідно до Державного стандарту початкової освіти, Типових освітніх програм для початкової школи;

особливості освітнього процесу у закладі загальної середньої освіти;

ключові компетентності та наскрізні вміння учнів молодшого шкільного віку;

особливості професії педагога;

специфіку педагогічної діяльності вчителя початкових класів;

поняття й структуру педагогічної майстерності вчителя;

види професійного спілкування у структурі діяльності педагога;

діяльність та основні ідеї класиків історії української та зарубіжної педагогіки;

основні освітні технології у школах першого ступеня;

класифікації гнучких навичок і їх роль у становленні вчителя.

вміти: здійснювати цілеутворення для досягнення професійного успіху;

розробляти програму професійного самовиховання, підвищення рівня педагогічної майстерності майбутнього вчителя у системі підготовки до педагогічної діяльності;

використовувати історико-педагогічні знання для вирішення проблем сучасної початкової освіти;

аналізувати форми, методи, технології початкової освіти у ретроспективі;

володіти методиками вирішення конфліктних ситуацій;

реалізовувати методику пошуку інформаційних джерел та робота з ними.

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ ВСТУПНИКА.

Шкала оцінювання відповідей абітурієнтів на питання теоретичного та практичного змісту розміщується в діапазоні від 100 до 200 балів і розподіляється на п'ять рівнів:

- 1) високий,
- 2) достатній;
- 3) задовільний;
- 4) низький,
- 5) дуже низький.

Критерії оцінювання представлені у таблиці 1.

Таблиця 1.

Рівень	Бальна оцінка	Характеристика відповідей вступника	
		На запитання теоретичного змісту	На запитання практичного змісту
Високий	200 – 190	Абітурієнт дає повну та розгорнуту відповідь на питання білету, демонструє вільне володіння понятійним апаратом, повністю розкриває суть поставленого питання, добре орієнтується у міжпредметних зв'язках, наводить приклади.	Абітурієнт демонструє високі знання мети і завдань, принципів, концепцій загальної середньої та початкової освіти, суті та структури педагогічної майстерності вміє здійснювати цілеутворення й розробляти програми самовиховання; реалізовувати методики підвищення рівня педагогічної майстерності, вирішення конфліктних ситуацій; аналізувати форми, методи, технології початкової освіти у ретроспективі, обирати методи пошуку інформаційних джерел,

			окреслює шляхи саморозвитку.
Достатній	189 – 175	У відповідях допускаються неточності або незначні помилки, проте абітурієнт демонструє розуміння матеріалу, логічно обґрунтовує свої міркування.	Абітурієнт добре знає мети і завдань, принципів, концепцій загальної середньої та початкової освіти, суті та структури педагогічної майстерності; вміє здійснювати цілеутворення й розробляти програми самовиховання; реалізовувати методики підвищення рівня педагогічної майстерності, вирішення конфліктних ситуацій; проте допускає помилки при аналізі ідей класиків української та зарубіжної педагогіки; припускає неточності у висвітленні сучасних технологій початкової освіти, визначенні шляхів саморозвитку.
Задовільний	174 – 160	Відповіді на питання білету носять фрагментарний характер, переважно відтворюють знання на рівні запам'ятовування. Знання з предмету є неповними, абітурієнт плутається у визначеннях, втрачає логіку та послідовність розкриття питання, не наводить приклади.	Абітурієнт припускається помилок щодо мети і завдань, принципів, концепцій загальної середньої та початкової освіти, суті та структури педагогічної майстерності педагога; здійснення цілеутворення, розробки планів самовиховання, підвищення рівня педагогічної майстерності; не знає способів вирішення конфліктних ситуацій.
Низький	159 – 145	Абітурієнт не усвідомлює змісту питання білету, його відповідь не має безпосереднього відношення до поставленого питання. Він не володіє основним термінологічним апаратом дисципліни, демонструє відсутність умінь міркувати, робити висновки.	Абітурієнт демонструє низький рівень знань принципів, концепцій загальної середньої та початкової освіти, суті та структури педагогічної майстерності педагога; здійснення цілеутворення, розробки планів самовиховання, підвищення рівня педагогічної майстерності; не знає способів вирішення конфліктних ситуацій. відсутність вмінь використовувати історико-педагогічні

			знання для вирішення проблем сучасної початкової освіти.
Дуже низький	144 – 100	Абітурієнт допустив грубі помилки, зовсім не розкрив змісту питання, відповідь відсутня.	Абітурієнт демонструє відсутність знань, практичних умінь і навичок.

Тривалість підготовки до екзамену складає 1 год.

Форма випробування – усна.

3. ЗМІСТ ДОДАТКОВОЇ ПРОГРАМИ ТА ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ПЕДАГОГІКА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

1. Педагогіка початкової освіти як наука про навчання, виховання й розвиток учня молодшого шкільного віку. Цілі й провідні завдання у контексті Концептуальних засад Нової української школи, Державного стандарту початкової освіти. Провідні завдання педагогіки початкової освіти. Методологічна основа педагогіки. Основні поняття. Особливості організації освітнього процесу в початковій школі в умовах воєнного часу.

2. Поняття педагогічної діяльності, її структура. Професійно-педагогічна діяльність як мета-діяльність.

3. Суспільна значущість професії вчителя, його функції. Специфіка педагогічної діяльності вчителя початкових класів. Вимоги до вчителя початкової школи у контексті Професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладів середньої загальної освіти». Самовдосконалення й саморозвиток у системі підготовки до професії педагога. Визначення цілей. Гнучкі й тверді навички.

4. Педагогічна майстерність вчителя. Поняття педагогічної майстерності. Її структура. Характеристика елементів педагогічної майстерності.

5. Педагогічна техніка вчителя. Зовнішня та внутрішня педагогічна техніка.

6. Мовлення вчителя як засіб педагогічної праці. Мовлення і комунікативна поведінка вчителя. Функції мовлення вчителя у взаємодії з учнями. Умови ефективності професійного мовлення вчителя. Шляхи вдосконалення мовлення майбутнього вчителя

7. Історія педагогіки початкової освіти. Її мета та завдання. Головні принципи історії педагогіки. Історія зарубіжної школи і педагогіки. Виникнення виховання у первісному суспільстві. Виховання й шкільництво у Стародавній Греції. Афінська та спартанська системи виховання. Педагогічні погляди та діяльність Я. А. Коменського. Ідеї вільного виховання в творчості Ж.-Ж. Руссо. Й. Г. Песталоцці як основоположник методики початкової освіти. Теорія елементарної освіти.

5. Історія української школи і педагогіки. Виникнення шкіл у Київській Русі. Педагогічна думка Київської Русі. Виникнення братств та братських шкіл в Україні. Перші вищі навчальні заклади: Острозька та Києво-Могилянська Академії.

6. Педагогічні ідеї класиків української педагогіки. Педагогічна діяльність та творчість С. Русової. Значення її ідей для розвитку сучасної початкової освіти. Педагогічні погляди А. Макаренка. Актуальність ідей про виховання в колективі для сучасної української школи. Педагогічні ідеї В. Сухомлинського. Аналіз книги «Серце віддаю дітям» у контексті розвитку сучасної української початкової школи.

7. Розвиток початкової освіти у незалежній Українській державі. Аналіз Державних стандартів початкової освіти.

ТЕОРІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ВИХОВАННЯ

1. Виховання у початковій школі. Основні підходи до виховання у початковій школі. Сучасні концепції виховання. Принципи виховання. Закономірності виховання. Гуманізація освітнього процесу. Сутність та структура виховного процесу. Характеристика процесу виховання. Самовиховання, перевиховання школярів. Цілеутворення у вихованні.

2. Вплив колективу на формування особистості. Сутність, основні ознаки та етапи розвитку дитячого колективу. Структура колективу. Збагачення досвіду моральних відносин в учнівському колективі. Формування гармонійних відносин особистості і колективу. Педагогічне керівництво дитячим колективом.

3. Методи виховання у початковій школі. Метод, прийом, засіб виховання. Класифікація методів виховання. Умови, що визначають вибір методів виховання учнів початкової школи. Характеристика методів виховання у початковій школі. Нетрадиційні методи виховання.

4. Національне виховання як фактор цілісного формування особистості молодшого школяра. Суть, особливості національного виховання. Основні напрями національного виховання у початковій школі, їх характеристика та взаємозв'язок. Основні шляхи реалізації національного виховання у новій українській школі.

5. Педагогіка партнерства у закладах початкової освіти. Просвітництво батьків молодших школярів. Роль сімейного виховання у формуванні особистості учня початкової школи. Форми партнерства вчителя початкової школи й родини. Види і методи роботи з батьками. Методика вивчення сімей класу.

7. Технології виховної роботи. Професіограма та циклограма діяльності вчителя початкової школи. Виховні справи (виховні заходи) як основна форма організації виховної роботи з молодшими школярами. Технологія проведення колективних творчих справ. Методика підготовки та проведення години спілкування. Особливості проведення класних зборів у початковій школі. Система та форми організації позакласної та позашкільної виховної роботи з учнями. Специфіка позакласної та позашкільної роботи з молодшими школярами. Форми організації позакласної та позашкільної виховної роботи для учнів початкової школи та особливості педагогічного керівництва.

8. Педагогічний процес як система та його дослідження. Специфіка та взаємозв'язок навчання та виховання як цілісного педагогічного процесу. Види та методи педагогічних досліджень. Класифікація методів. Організація педагогічного дослідження, його етапи і логіка.

Перелік питань

- Суспільна значущість професії вчителя, його функції.
- Вимоги до вчителя у контексті Професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладів середньої загальної освіти»..
- Педагогічна майстерність вчителя початкової школи. Структура педагогічної майстерності.
- Педагогічна техніка вчителя. Зовнішня та внутрішня педагогічна техніка.
- Мовлення вчителя. Шляхи його вдосконалення.
- Педагогічне спілкування. Стиль спілкування. Вирішення конфліктних ситуацій.

- Історія педагогіки, мета та завдання історії педагогіки у структурі підготовки майбутнього вчителя початкової школи.
- Педагогічна діяльність та погляди Я. А. Коменського. Я. А. Коменський про школу рідної мови.
- Ідеї вільного виховання Ж.-Ж. Руссо. Вікова періодизація.
- Й. Г. Песталоцці як основоположник методики початкового навчання. Теорія елементарної освіти.
- Педагогічна діяльність та погляди К. Д. Ушинського. Підручники для дітей.
- Педагогічні погляди та діяльність С. Русової. Ідеї національного виховання у творчості С. Русової.
- Педагогічні погляди та діяльність А. Макаренка. Актуальність ідей про виховання в колективі для сучасної української школи.
- Педагогічна діяльність та погляди В. О. Сухомлинського. Аналіз твору «Серце віддаю дітям» у контексті Концептуальних засад Нової Української школи.
 - Основні підходи до виховання у початковій школі.
 - Принципи виховання.
 - Класифікація методів виховання.
 - Роль дитячого колективу у вихованні учнів молодшого шкільного віку.
 - Виховні системи початкової освіти.
 - Профілактика девіантної поведінки учнів у початковій школі.
 - Професійне самовиховання здобувачів вищої освіти у системі підготовки до педагогічної діяльності.
- Особливості організації освітнього процесу в початковій школі в умовах воєнного часу.

4. Список рекомендованої літератури для самостійної підготовки до вступного іспиту.

1. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посібник [для студ. вищ. навч. закл.]. Дрогобич: Вид-во «Коло», 2006. 604 с.
2. Вступ до спеціальності з основами науково-педагогічних досліджень: курс лекцій з дисципліни для здобувачів вищої освіти денної форми навчання спеціальності 013 «Початкова освіта» ОС «Молодший бакалавр» / укладач: О.О. Мішкулинець. Мукачево: МДУ, 2021. 131 с.
3. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL:

<https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartupochatkovoyi-osviti>

4. Дубяга С. М. Педагогічні технології в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів напряму підготовки «Початкова освіта». Мелітополь, 2015. 160 с.

5. Коваль Л. В. Актуальні проблеми початкового навчання: дидактико-методичний аспект: навч.-метод. посіб. Бердянськ : Вид-во Ткачук О. В., 2015. 224 с.

6. Кодлюк Я.П. Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті. К.: Інформаційно-аналітична агенція «Наш час», 2006. 368 с.

7. Кравець В. Історія класичної та зарубіжної педагогіки та шкільництва. Навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів. Тернопіль, 1996. 436 с.

8. Кравець В. П. Історія української школи і педагогіки: курс лекцій : навчальний посібник для студентів пед. навч. закладів та ун-тів. Тернопіль, 1994. 360 с.

9. Історія педагогіки /За ред. проф. М. В. Левківського, докт. пед. наук О. А. Дубасенюк. Житомир: Житомирський державний педагогічний університет, 1999. 336 с.

10. Коменський Я. А. Велика дидактика: Вибрані педагогічні твори. Т. 1. Велика дидактика /під ред. А. А. Красновського. Київ: Радянська школа, 1940. 248 с.

11. Матвієнко О. В. Виховання молодших школярів: теорія і технологія. Київ: Видавничий дім «Стилос», 2006. 544 с.

12. Макаренко А. С. Педагогічна поема. Київ: Радянська школа, 1973. 524 с.

13. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <http://mon.gov.ua/Новини202016/12/05/konczepczyia.pdf>

14. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

15. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. К.: Центр учбової літератури, 2010. 352 с. URL: https://biology.univ.kiev.ua/images/stories/Upload/Kafedry/Biofizyky/2014/konversky_osn_metod_ta_org_nayk_dosl.pdf

16. Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. К.: Вища шк., 1997. 349 с.

17. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1 – 4 класів закладів загальної середньої освіти. Наказ МОН № 813 від 13.07. 2021. URL: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/60f53889c15b9988843949.pdf>

18. Про організацію освітнього процесу в початковій школі в умовах воєнного часу. Лист МОН №1/3725-22 від 29.03.22 року. Міністерство освіти і науки України. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86159

19. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладів середньої загальної освіти». URL: <file:///C:/Users/admin/Downloads/Професійний-стандартВчитель-початкових-класів-закладу-загальної-середньої-освіти.pdf>

20. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 1–2 клас. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>

21. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3–4 клас. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>

22. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник для студентів педагогічних факультетів. Київ: Генеза, 2002. 368 с.

23. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти: посібник для вчителів і методистів початкового навчання. 2-ге видання, переробл. К.: Богданова А.М., 2009. 226 с.

24. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям: вибрані твори в п'яти томах. Київ: Радянська школа, 1977. Т. 3. С. 7–279.

25. Чайка В. М. Основи дидактики: навч. посіб. К.: Академвидав, 2011. 238 с.

26. Янкович О. І., Кузьма І. І. Освітні технології у початковій школі: навчально-методичний посібник. Тернопіль: ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2020. 290 с.

27. Янкович О. І. Розвиток освітніх технологій у початкових школах України (1959- 2018): монографія. Тернопіль, 2021. 162 с.

28. Янкович О. І. Ідеї миру в історії педагогіки: від Я. А. Коменського до сучасності. *Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід*: збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції, 13-14 травня 2022 року, м. Тернопіль. ТНПУ ім. В. Гнатюка. Ред. кол.: Морська Н. Л., Литвин Л. М., Поперечна Г. А. Тернопіль: Вектор, 2022. С. 20–24.